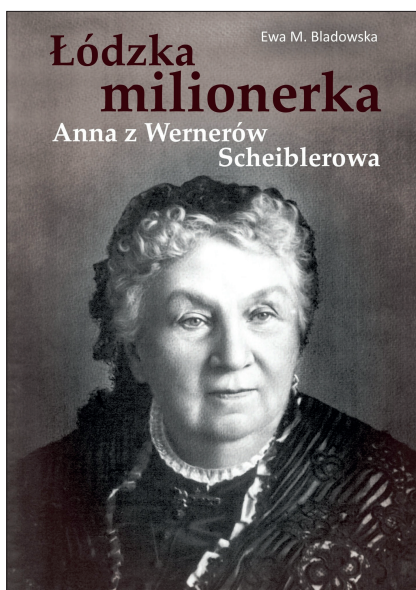

Ewa M. Bładowska, *Łódzka milionerka. Anna z Wernerów Scheiblerowa*, Wydawnictwo Hamal Andrzej Machejek, Łódź 2023, ss. 146.

Książka *Łódzka milionerka. Anna z Wernerów Scheiblerowa* to już kolejna pozycja w dorobku Ewy M. Bładowskiej opisująca dzieje rodu, który na stałe zapisał się na kartach historii Łodzi¹. Autorka od lat zajmuje się popularyzowaniem wiedzy o łódzkich fabrykantach, dokonuje tego zarówno poprzez publikacje, jak również za sprawą organizowania w Muzeum Kinematografii w Łodzi (dawnym pałacu Scheiblerów) cyklu prelekcji „Spotkania z Scheiblerami”². Już przy okazji tych wydarzeń Bładowska poświęcała dużo uwagi postaci żony „króla bawełny”, podkreśleniem czego było także zapoczątkowanie przez nią obchodzenia kolejnych urodzin Anny z Wernerów w tej łódzkiej instytucji³.

¹ Autorka współpracowała przy powstawaniu wydawnictw: P. von Scheibler, *Scheiblerowie w drodze do ziemi obiecanej*, komentarz K. Badziak, Łódź 2014; *O Scheiblerach jeszcze więcej*, Łódź 2016. E.M. Bładowska swoimi badaniami nad Scheiblerami dzieliła się również w artykułach, m.in.: E.M. Bładowska, *Anna z Wernerów Scheiblerowa. Dama, matka, wielka fundatorka*, „Kronika miasta Łodzi” 2016, nr 73, s. 130–140.

² Więcej: *Spotkania z Scheiblerami*, <https://kinomuzeum.pl/spotkania-z-scheiblerami/> (dostęp: 11.02.2024).

³ Więcej: *175. Urodziny Anny Scheibler*, <https://egaga.pl/175-urodziny-anny-scheibler/> (dostęp: 11.02.2024); *181. Urodziny Anny Scheiblerowej*, <https://old.kinomuzeum.pl/181-urodziny-anny-scheiblerowej/> (dostęp: 11.02.2024).

Starania autorki o pielęgnowanie pamięci o tej fascynującej postaci doprowadziły do napisania przez nią szkicu do portretu Scheiblerowej⁴.

Omawiana pozycja podzielona jest na siedem rozdziałów. Krótki *Wstęp*⁵ poprzedzony został uproszczonym drzewem genealogicznym Wernerów⁶, które autorka rozpoczęła od Christiana Wenera – pradziadka Anny, a zakończyła na dzieciach Anny i Karola. Schemat ten dzięki swojej przejrzystości bardzo ułatwia czytelnikowi poruszanie się po książce i rozumienie jej treści, szczególnie wobec tendencji do nadawania tych samych imion w rodzinie. Ponadto, na całość publikacji składają się: *Bibliografia*⁷ oraz *Indeks nazwisk*⁸.

Pierwszy rozdział publikacji – *Rodowód, czyli wyprawa w czasie i przestrzeni: trzy pierwsze pokolenia polskich Wernerów*⁹ – opisuje korzenie Anny z Wernerów – jej przodków, koleje losu, które zaprowadziły ich do Ozorkowa, a którego rozwój w początkach XIX w. opisuje Bładowska w kolejnej części publikacji – *Miejsce urodzenia, czyli miasto Ozorków w początkach XIX wieku*¹⁰. Autorka pochyliła się w tym rozdziale nad przestrzenią w jakiej wychowywała się bohaterka książki. Miejsce to, środowisko z nim związane, mogło w znacznym stopniu wpłynąć na kształtowanie charakteru nastolatki i jej światopoglądu. Wobec tego może nieco zaskakiwać znaczna dysproporcja między obszernością tej części publikacji, a tymi dotyczącymi późniejszych lat życia Anny z Wenerów¹¹. Warto jednak zaznaczyć, iż autorka dysponowała niewielką ilością materiałów o charakterze prywatnym, a większość zebranych źródeł dotyczyła życia bohaterki po ślubie oraz po śmierci męża.

W kolejnych dwóch rozdziałach: *Z miłości czy z rozsądku, czyli małżeństwo z Karolem Wilhelmem Scheiblerem*¹² i *Cytat z Blocha, czyli obowiązki Pani Domu*¹³ E.M. Bładowska skupiła się na opisanie życia małżeńskiego Scheiblerów. Opowieść ta rozpoczyna się przybliżeniem życiorysu postaci Karola Scheiblera – przyszłego męża Anny z Wernerów – a następnie relacji, którą nawiązał z córką Christiana

⁴ E.M. Bładowska, *Wstęp*, [w:] eadem, *Łódzka milionerka. Anna z Wernerów Scheiblerowa*, Łódź 2023, s. 9–10.

⁵ *Loc. cit.*

⁶ *Drzewo genealogiczne*, [w:] *Łódzka milionerka...*, s. 6–7.

⁷ *Bibliografia*, [w:] *Łódzka milionerka...*, s. 137–141.

⁸ *Indeks nazwisk*, [w:] *Łódzka milionerka...*, s. 142–145.

⁹ *Rodowód, czyli wyprawa w czasie i przestrzeni: trzy pierwsze pokolenia polskich Wernerów*, [w:] *Łódzka milionerka...*, s. 11–18.

¹⁰ *Miejsce urodzenia, czyli miasto Ozorków w początkach XIX wieku*, [w:] *Łódzka milionerka...*, s. 19–32.

¹¹ O dzieciństwie Anny możemy poczytać na zaledwie kilku stronach publikacji.

¹² *Z miłości czy z rozsądku, czyli małżeństwo z Karolem Wilhelmem Scheiblerem*, [w:] *Łódzka milionerka...*, s. 33–42.

¹³ *Cytat z Blocha, czyli obowiązki Pani Domu*, [w:] *Łódzka milionerka...*, s. 43–64.

Wilhelma Wenera. Autorka, poruszając temat sformalizowania związku pary, zadała sobie pytanie dotyczące podstaw jego zawarcia – czy było to małżeństwo z miłości, czy raczej przy wyborze dominowały względy pragmatyczne. Odpowiedź na to pytanie wydaje się obecnie niemożliwa, choć, jak autorka zauważyła, można mieć dość jednoznaczne przypuszczenia.

Ostatnie trzy rozdziały, tj.: *Najbogatsza łodzianka, czyli jak nie zmarnować fortuny*¹⁴, *W stronę kraju przodków, czyli kilka lat poza Łodzią*¹⁵, *Ponownie w Łodzi, czyli ostatnie lata życia*¹⁶, dotyczą życia Anny z Wernerów Scheiblerowej po śmierci męża, jej działalności i podejmowanych w Łodzi inwestycji. Bładowska odtworzyła także wędrówkę Anny po opuszczeniu Łodzi na skutek wybuchu rewolucji 1905 roku, opisując przy tej okazji śląski etap życia bohaterki książki.

Książka autorstwa E.M. Bładowskiej ma niewątpliwie swoje zalety. Za jeden z nich należy potraktować ciekawą bazę źródłową – publikacja ta wzbogacona jest zdjęciami pochodzącymi nie tylko z materiałów zebranych w bibliotekach, czy archiwach, ale także tych stanowiących część prywatnych kolekcji potomków małżeństwa Scheiblerów. Wielką zaletą wspomnianej książki są także informacje dotyczące życiorysu Anny zebrane przez autorkę w czasie rozmów z Scheiblerami. Uważam również, że bardzo wartościowym zabiegiem było nakreślenie przez E.M. Bładowską tła historycznego, którego zarysowanie z pewnością pomaga czytelnikom osadzić dokonania Anny w pewnym kontekście i dzięki temu jeszcze bardziej zrozumieć i docenić tę postać.

Niestety, pomimo wielu zalet, książka ma również swoje wady. Za duży minus uważam nie odniesienie się przez autorkę do fantastycznego źródła wiedzy jakim jest pamiętnik małżonki innego łódzkiego fabrykanta – Heleny Anny z Weilów Geyerowej¹⁷. Historia Anny z Wernerów, jak podkreślała sama autorka (także w trakcie spotkania promującego książkę¹⁸), zawiera sporo luk, czego powodem jest m.in. brak materiałów źródłowych o charakterze prywatnym. Jednak uważam, że w trakcie badań nad życiorysem Anny z Wernerów za punkt odniesienia można potraktować wspomnienia spisane przez żonę Gustawa Geyera. W końcu obu kobietom przyszło dorastać w podobnym środowisku¹⁹, niewykluczone więc,

¹⁴ *Najbogatsza łodzianka, czyli jak nie zmarnować fortuny*, [w:] *Łódzka milionerka...*, s. 65–108.

¹⁵ *W stronę kraju przodków, czyli kilka lat poza Łodzią*, [w:] *Łódzka milionerka...*, s. 109–120.

¹⁶ *Ponownie w Łodzi, czyli ostatnie lata życia*, [w:] *Łódzka milionerka...*, s. 121–136.

¹⁷ H.A. Geyer, *Z mojego życia. Wspomnienia z lat 1855–1914*, red. K.P. Woźniak, komentarz językoznawczy J. Riecke, Łódź 2002.

¹⁸ Na temat spotkania: A. Staniszevska, *Sprawozdanie ze spotkania autorskiego z Ewą M. Bładowską i promocji książki „Łódzka milionerka. Anna z Wernerów Scheiblerowa”*, *Łódź, 11 grudnia 2023 r.*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2023, t. 26, s.

¹⁹ Zarówno Anna z Wernerów, jak i Helena z Weilów wychowały się w małych podłódzkich miejscowościach. Choć ich rodzice parali się innymi zajęciami (Weilowie gospodarowali

że odebrały zbliżoną edukację, ponadto ich przyszłe losy potoczyły się niemal jednakowo²⁰, stąd też uważam, że autorka powinna pokusić się o zastosowanie analizy porównawczej życiorysów tych dwóch przedstawicielek łódzkiej burżuazji.

Za kolejny minus książki pt.: *Łódzka milionerka. Anna z Wernerów Scheiblerowa* można potraktować brak wyraźnego zakończenia, w którym autorka mogłaby dokonać podsumowania swoich rozważań. Innymi wadami, które rzucają się w oczy w trakcie lektury publikacji, są błędy o charakterze edytorskim, w tym brak justowania tekstu w odwołaniach i w *Bibliografii*.

Pomimo wad, jak zostało podkreślone, książka ma swoje liczne zalety, a najważniejszą z nich jest sama podjęta próba odkrycia kolejnej białej plamy w historii miasta. Życiorys Anny z Wernerów Scheiblerowej jest lekturą pozwalającą zgłębić wiedzę o losach Łodzi przemysłowej, a przede wszystkim wyjść Annie z cienia jej wielkiego i sławnego męża.

Aleksandra Staniszevska

Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Łódzkiego
Doctoral School of Humanities of the University of Lodz

 <https://orcid.org/0000-0002-3362-3031>

NOTKA O AUTORCE • ABOUT THE AUTHOR

Mgr Aleksandra Staniszevska – absolwentka studiów historycznych w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego w 2021 r. Obecnie doktorantka Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych UŁ i adiunkt w Muzeum Miasta Zgierza.

Zainteresowania naukowe: dzieje ziemiaństwa polskiego, kwestia kobieca, historia społeczna XIX w., muzealnictwo, dydaktyka historii.

aleksandra.staniszevska@edu.uni.lodz.pl

ziemią), to obie rodziny mógł charakteryzować silny etos pracy, wpływający na kolejne pokolenia. Por: E.M. Bładowska, *Łódzka milionerka...*, s. 91; H.A. Geyer, *Z mojego życia...*, s. 10–12.

²⁰ Więcej o Helenie Annie m.in. [w:] K.P. Woźniak, *Z ziemiańskiego dworu w cień kominów*, [w:] H.A. Geyer, *Z mojego życia...*, s. 97–105; M.J. Szymański, *Helena Geyer. Twarda kobieta w męskim świecie łódzkiego biznesu przełomu XIX i XX wieku*, [w:] *Kobiety w dziejach od nowożytności do współczesności, Mare Integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego*, red. M. Franz, Z. Pilarczyk, Toruń 2018, s. 150–165; A. Staniszevska, „Twarda kobieta w męskim świecie” czy wrażliwa romantyczka? *Helena Anna z Weilów Geyer w świetle swoich spisanych wspomnień*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2021, t. 24, s. 117–129.